

TÜRKİYE'DE YAŞAM VE SONRASI : KİŞİLİK BETİMLEYİCİ SÖZCÜKLERLE İLGİLİ BİR ÇALIŞMA *

Lewis R. Goldberg
Oregon Üniversitesi

I. 1974 - 1975'de İstanbul Üniversitesinde Fulbright Profesörü Olarak Mesleki Faaliyetlerim.

A. Evsahibi Kurum.

İstanbul Üniversitesinde idari olarak Edebiyat Fakültesi içerisinde yerleşmiş olan Psikoloji Bölümü, iki «kürsü» den oluşmaktaydı. Deneysel Psikoloji Kürsüsünde iki profesör üç doçent ve iki asistan; Genel Psikoloji Kürsüsünde ise, iki profesör ve iki asistan bulunuyordu. Deneysel Kürsüsündeki tüm profesörlere, doçentlere ve asistanlara doktora dereceleri İstanbul Üniversitesince verilmişti. Görevlilerin çoğu doktora sonrasında bir ya da iki yıllarını Türkiye dışında geçirmişlerdi.

İstanbul Üniversitesinde, psikolojide öğretim lisans düzeyinde ve Türkçe olarak yürütülüyordu ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğu hiç İngilizce bilmiyorlardı. Bunun sonucunda da, ne yazık ki yalnızca İngilizcesi elde edilebilen bilimsel psikoloji literatürünün çoğunu okuyamıyorlardı. Bilgi aktarmanın en belirgin biçimi derslerdi. İşitsel - görsel araç - gereçler hemen hemen yoktu; öğrenci tartışması yerleşmiş bir uygulama değildi ve sınavlar yalnızca bir ya da iki akademik yılın sonunda veriliyordu.

Bu durum, ideal olarak yalnızca ders vermekle kalmayan, aynı zamanda, yeni ders malzemesi geliştirmek için bilimsel literatürün sürekli okuyu-

cuları olmak zorunda da kalan öğretim üyeleri üzerine olağanüstü bir yük yüklemekteydi. Ancak bölüm kütüphanesinde İngilizce dergileri bulmak mümkün değildi. Dergilerin abone süreleri son beş yıldır durdurulmuştu. Bununla birlikte, tüm bu sıkıntılara rağmen, öğretim üyelerinin çoğu, en az bir kaç araştırma yayınlamışlardı ve bir profesör, oldukça aktif bir görgül araştırma programını devam ettiriyordu.

B. Konuk Profesör Olarak Rolüm.

1. Lisans düzeyinde öğretim.

İstanbul Üniversitesinde dersler üç ay süren iki sömestrede yapılıyordu : Birincisi Kasım'dan Ocak'a, ikincisi ise Mart'tan Mayıs'a kadar.

Kaldığım süre içinde bölümün her iki kürsüsünün bütün üç ve dördüncü yıl öğrencilerine ileri istatistik konusunda bir ders, ve tüm iki ve üçüncü yıl öğrencilerine Kişilik Değerlendirmesi konusunda bir ders okuttum. Her iki ders için de, Psikoloji bölümünden yeni mezun olmuş ve işletme enstitüsünde Lisansüstü eğitimi gören bir öğrenci, çevirmen olarak görevlendirilmişti. Çevirmenim yeni bir öğretim yöntemini denemeyi planlamıştı ve ikinci sömestre onu denedik. İki saatlik derslerin her birinin ilk saati boyunca, İngilizce konuşabilen bir kaç öğrenci ile İngilizce olarak bazı bilimsel sorunları tartışıyorduk. İkinci saatin başında, çoğunluk sınıfa geliyordu ve İngilizce konuşan öğrenciler rollerini değiştirerek öğretmen rollerini üstleniyor-

* Bu yazı İhsan Dağ tarafından çevrilmiştir.

lardı. Ondan sonra da, tartışma tümüyle Türkçe olarak yapıyordu. Bir şeyi öğrenmenin en iyi yollarından biri de onu öğretmeyi denemek olduğu için, öğretme rolünü gönüllü olarak üstlenenler kuşkusuz en iyi öğrenenler oluyordu. Bunu, pasif bir şekilde oturup dinleyen öğrenciler bile kendi dillerinde yapabiliyorlardı.

Ne yazık ki bazı olayların üst üste gelmesi, öğrencilerin ikinci sömestrede devam durumlarının sınırlanmasına neden oldu. Bazan Üniversitenin en az bir kaç gün kapanmasına neden olan ve üniversite açıkken de öğrencileri evde kalmaya iten gösteriler devamsızlığın en önemli nedenlerinden biriydi. Sonuçta, çoğunlukla İngilizce olarak yazılan bir bilim dalı olan psikolojiyi bu dili bilmeyenlere öğretmek gerçekten çok zordu. Türkiye'de kaldığım süre içinde hep bu dil sorunu ile mücadele ettiğimi söyleyebilirim.

2. Bölümle İlgili Diğer Faaliyetler

Genel bir ilke olarak, konuk bir profesörün evsahibi kuruma esas katkısının, yalnızca lisans düzeyinde ders verme olmaması gerekir. Örneğin, küçük bir değişiklikle bile olsa, bölümün öğretim kadrosunun kalitesini artırmak, birinin yalnızca lisans düzeyinde bir ders vermekle elde edeceği hemen hemen her şeyden çok daha belirgin bir şekilde, uzun vadeli kazançlara neden olabilir. Bu yüzden baştan itibaren esas sorumluluğumu, öğrencilerle olduğu kadar görevlilerle etkileşimde bulunmakla gördüm. Bununla birlikte, burada yabancı bir konunun bir açmazla yüz yüze geldiğini belirtmek isterim : Bir yanda, bu kişi kendi izlediğinin en iyi yol olduğunu ve diğerlerinin bu nedenle «en iyiye ulaşmak» için hızla değişimleri gerektiğini biraz da kibirli bir şekilde düşünebilir; bunun bir sonu-

cu olarakta, kişi kurmayı çok istediği temel yapıya karşı duyarsız olma sorunu ile karşı karşıya kalabilir. Diğer yandan, bir konuk, diğerlerinin duygularına ya da değerlerine o kadar duyarlı olabilir ki, herhangi birşey yapmadan tümüyle başarısızlığa uğrar. Gerçekten, herhangi bir değişiklik yapmak için, kişinin belli ölçülerde risk alması gerekir. Değişimi gerçekleştirmek için çok fazla çaba göstermek karşıt bir tepkiye yol açabilir. Az çaba göstermek ise hiç bir etki bırakmaz. Zorluk, uygun miktarda çaba gösterebilmektedir. Eminim ki, ben bu değişimi gerçekleştirebilmek için aşırı çaba göstermek eğilimindeydim, ama böyle yapmak benim bir özelliğimdir. Bu eğilimle, başkalarını gücendirmemek için dikkatli olmalıydım. Ama, geçmişte Fulbright kanalıyla gelen meslektaşlarımdan etkilerini pek görememişim, bende birgün benimde aynı şekilde yargılanacağım kaygısını doğurdu. İlk önce, bölüm elemanlarına çeşitli vesilelerle bölüme nasıl yardımcı olabileceğimi sordum. Sonra iyi niyetle bana verilen görevleri gerçekleştirmeye çalıştım.

Bulduğum bölümün kürsü başkanlarından biri yıllık ziyaretim için iyi saptanmış bir program yapmıştı : (a) Çevirmenimi bir Amerikan psikoloji doktora programına aldirmek, (b) Bölüm dergisine bir makale yazmak, ve (c) Bu dergi için bir araştırma raporu hazırlama işinde, bölüm asistanlarından birine yardım etmek. Diğer kürsü başkanı, Türkiye'de mesleki psikoloji uygulaması için bir standartlar bütünü geliştirmede yardımcı olmamı istedi. Bir diğer profesör, bir seri ders vermek üzere davet edildiği bir konuda; psikolojinin mimariye uygulanması üzerine literatür sağlama konusunda yardımımı, bir doçent ise, son zamanlarda yazdığı iki makalesi için eleştiri-

lerimi istedi. a) Özellikle çevirmenimin başvurabileceği lisansüstü programlarını seçmesine yardımcı oldum ve Amerika'daki çeşitli Üniversitelere onun için referans mektupları gönderdim. Ne mutlu ki, ilk ve ikinci seçeneklerinden akseptans geldi. (b) Bölüm dergisinde yayınlanan bir makale yazdım (Goldberg, 1976). (c) Geldiğim araştırma enstitüsündeki bilgisayarın ve personelin yardımıyla asistan arkadaşın çalışmasındaki verileri yeniden analiz ettim ve raporu yazmasında da yardımcı oldum.

Türkiye'den ayrıldıktan sonra yayınlanan bir diğer makale üzerinde de bu arkadaş ile birlikte çalıştım. Yardımlarına karşılık bu meslektaşım, Hollanda'da 1966 - 1967'de ilk Fulbright görevim sırasında başka bir meslektaş için geliştirdiğim bir tekniğin tanıtılması üzerine bir rapor (Goldberg, 1979) yazarken, analiz ettiğim bu verilerinin bazılarını kullanmama içtenlikle izin verdi.

Diğer çabalarımın bir çoğu ise, açık sonuçlar ortaya çıkarmadı. Ziyaretimin ilk sömestresinde düzenlenen haftalık bölüm seminerlerinde, kendi araştırmamı tartıştım. İstanbul'u ziyaret etmekte olan psikolinguist Dan Slobin'in araştırmasını bölüme aktarmasını sağladım.

Bölüm elemanları arasında, benim en büyük katkımın doçentlik düzeyinde olabileceği üzerinde genel bir fikir birliği var gibi görüldüğünden, bölüm üyeleri için haftalık çalışma semineri düzenledim. Bu seminerlerde çeşitli araştırma önerileri tartışıldı.

3. Diğer bölümlere ve üniversitelere katkılar

Konuk profesör olmanın en hoş yönlerinden biri kuşkusuz yeni meslek-

taşlarla tanışma ve onlarla etkileşimde bulunma olanağıdır. İnsan bu yaşantılarını ev sahibi kurumun ötesinde genişletme şansını elde edince, duyduğu mesleki doyum da artıyor. Bu bağlam içinde, üniversitenin diğer bölümlerine, İstanbul'da bir diğer Üniversite'ye, diğer üç Türk Üniversitesine ve İsrail'de iki Üniversiteye davet edilmek benim için bir şans oldu.

Ayrıca İstanbul Üniversitesindeki İşletme Enstitüsünde de bir seri konferans verdim.

C. Diğer Mesleki Faaliyetler

Türkiye'de kaldığım bir yıl boyunca belli başlı amaçlarımdan birisi, uzun süredir üzerinde çalıştığım bir araştırma projesine devam etmek oldu. Bir kaç meslektaşım ile birlikte, İngilizcedeki binlerce kişilik -betimleyici terimin («dürüst», «arkadaşça», «sindirli», «saldırgan», «zeki», «meraklı» gibi) bilimsel bir sınıflamasını içeren bir yapı geliştirmeye çabalamaktaydık. Böyle bir sınıflama, kişilikteki bireysel ayrılıkların farklı dillerde hangi değişik biçimlerde ifade edildiğini karşılaştırma olanağı sağlayabilir. Böyle bir karşılaştırmada en büyük, ancak en heyecan verici güçlük Türkçe, İbranice ve Çince gibi Hint - Avrupa kökenli olmayan dillerin incelenmesinde ortaya çıkacaktır.

Kaldığım sürece, bu İngilizce yapı geliştirme çalışmasına ayıracak zamanı buldum ve oldukça ayrıntılı bir araştırma önerisi hazırladım. Daha sonra elde ettiğim 1700 «Kişilik Terimi»nin bir kısmının eşanlamlarını çıkardım. Bu bilgileri son bir kaç yıldır üzerinde çalıştığım başlangıçtaki taksonomik yapıyı düzeltmede kullandım.

Bu proje üzerindeki çalışmamızın ilk aşamalarını betimleyen ve Bölüm Dergisi için yazdığım makale (Gold-

berg, 1976), İngilizceden başka diğer dillerde bizimle çalışacak meslektaşlara açık bir çağrı niteliği taşımaktaydı. (Örneğin : Hollandayı ziyaretim sırasında tanıştığım ve sonra da Amerikada izinli bir dönem geçiren Hollandalı bir meslektaş beni İstanbul'da ziyaret etti ve onun Hollanda taksonomisi üzerine oldukça geniş olan kendi çalışmasını tartıştık). Ayrıca, iki Türk psikoloğu kendi dillerinde bazı taksonomik çalışmalara başladılar. İstanbul Üniversitesinden olan meslektaşımız, benim bölüm seminerlerimden sonra harekete geçti. Ankara'da Hacettepe Üniversitesindeki meslektaş ise, kendi başına bağımsız olarak çalışmasını yürüttü.

II. Türkiye'den ayrıldıktan sonraki mesleki faaliyetlerim

A. Daha günlük uğraşlara dönüş.

İstanbul'daki serüvenimden bu yana hemen hemen bir on yılın geçtiğine inanmak benim için zor; 1981-1982'de Hollanda'daki İleri Araştırmalar Enstitüsünde konuk olarak bulunduğum harikulade bir yıl hariç, bu zaman içerisinde Oregon'da Eugene'de yaşadım ve Oregon Üniversitesinde profesör, Oregon Araştırma Enstitüsünde de araştırmacı olarak çalışmaya devam ettim. Lisans düzeyinde öğretim benim için ana dilimde bile pek o kadar ödüllendirici değildir, ama, Lisansüstü öğrencilerimden bazıları kendi yaratıcılıklarıyla beni de uyardılar. En azından onlardan ikisine (William F. Chaplin ve Oliver P. John) şükran borçluyum. Burada yalnızca bazı ortak yayınlarımızı bildirebiliyorum (örneğin; Chaplin ve Goldberg, baskıda; Chaplin ve Goldberg, baskıda; John, Goldberg ve Anleitner, 1984; Hampson, John ve Goldberg, 1983).

Türkiye'de geçirdiğim yıl benim için bilimsel kariyerimin iki aşaması

arasındaki geçiş dönemi oldu. 1960'tan 1975'e kadar, ya tümüyle psikometrik sorunlar üzerinde (bu dönemin Türkiye sonrası bazı yayınları için; Goldberg, 1977; 1978b; Goldberg, Norman ve Schwartz, 1980'e bakınız) ya da «İnsanın karar vermesi» (Human Decision Making)'ne ilişkin sorunlar üzerinde çalıştım (örneğin; Ramanaiah ve Goldberg, 1977'e bakınız). Türkiye'den ayrıldığım zaman, daha önce belirttiğim temel taksonomik sorunlar konusuna zaten tümüyle yönelmiş bulunuyordum. Daha sonraki yayınlarımın çoğu, ya doğrudan kişilik yapısı üzerindedir (örneğin : Goldberg, 1981b; 1982), ya da dolaylı olarak tüm düşünce ve çabamı adadığım taksonomik projeden kaynaklandı (örneğin : Goldberg, 1978a; 1981a; Goldberg ve Kilkowski, baskıda).

Şu andaki bilimsel ilgi alanıma ilişkin bir rasyonel sağlama amacıyla, projemizi kimya bilimi ile kişilik psikolojisi bilimi arasında kaba bir benzetme yaparak sizlere açıklayayım. Organik kimyada 30.000'in üzerinde bileşik bulunmuş durumdadır ve her geçen yıl pek çok yeni bileşik sentezlenmektedir. Bu bileşiklerin yalnızca alfabetik bir listesinin bir kimyagere verdiği güçlüğü düşünün. Kişilik bilimi, bireylerin birbirleriyle benzeyen ve farklılık gösteren yönleriyle ilgilenmektedir. Kişilik ölçümü de, kişiliğin bu değişik boyutlarını bulmaya çalışmaktadır. Bu bireysel ayrılıkların en önemlilerinin dilimiz içerisinde kodlanmış olduğu düşünülmektedir. Eğer bir kişilik özelliği (trait) kişilerarasındaki günlük etkileşimde gerçek bir öneme sahipse, insanlar bu treyt ile ilgili olarak kendilerini ifade etmek isteyecekler ve sonuçta onun için bir sözcük bulacaklardır. İngilizce'de böyle ortaya çıkmış yaklaşık olarak 30.000 kişilik - betimleyici sözcük bulunmaktadır. Böylece tıpkı kim-

yagerlerin ellerindeki bileşik listeleri gibi psikologların ellerinde de bu sözcüklerin alfabetik bir listesi bulunmaktadır.

Kimyada ilerleme, Elementlerin Periyodik Tablosunun yardımıyla çok kolaylaşmıştır. Bu güçlü kuramsal yapının yardımıyla, çok sayıda kimyasal bileşiğin her biri 100 temel elementin bazılarının bir karışımı olarak görülebilmektedir. Birçok ortak elementin bileşikleri en azından bazı benzer özelliklere sahip olma eğilimindedir. Sonuçta, bileşikler içerdikleri elementlere dayalı olarak familyalar içerisine gruplanabilmektedir. Sonuçta da bu taksonomi, kimyacıların başka türlü üstesinden gelemeyecekleri sayıdaki kimyasal madde ile başa çıkmalarını sağlamaktadır. Kimyadaki bu duruma paralel olarak arkadaşlarım ve ben, bilimsel görevimizi, çeşitli doğal dillerde bulunan kişilik bileşenlerini (yani treytleri) vurgulayan temel «elementleri» (yani özellikleri) keşfetme olarak görmekteyiz. Daha açık biçimde ifade edersek, İngilizcedeki tüm kişilik - betimleyici terimler için bir yapı sağlamak, sonra da bunu diğer dillerdeki karşılıklarıyla kıyaslamak istemekteyiz. Nihai amacımız ise, insanın kendini ve başkalarını betimlerken ne gibi süreçlerin işlediğini mümkün olduğunca anlamak ve bu süreçlerde kültür ve dilin rolünü belirlemektir.

En önemli bireysel ayrılıklar, dil içerisine kodlanmış olanlardır biçiminde ifade edebileceğimiz temel sayıltımızın çok önemli bir mantıksal sonucu bulunmaktadır : Bir bireysel ayrılığın insan ilişkilerinde taşıdığı önem ne kadar fazlaysa, dillerin bu ayrılığı ifade etmek için sözcükler üretme olasılığı o ölçüde artacaktır. Bu mantıksal sonucu en vurgulayıcı biçimde ifade edecek olursak, tüm doğal dillere kodlan-

mış bireysel ayrılıklar için, evrensel bir ortaya çıkış sırasının bulunması gerekir. Diller arasındaki bu düzenliliklerin en bilineni, temel renk terimlerinin oldukça tek biçimli ortaya çıkış sırasındır; örneğin, eğer bir dil *sarı* renk için bir terime sahipse, *kırmızı* için de bir terime sahip olacaktır. Bununla birlikte, bazı dillerde *kırmızı* için bir terim varken, *sarı* için henüz olmayabilir.

Gramerle ilgili evrensellik arayışlarının en fazla cereyan ettiği alanlardan biri, «halk biyolojisi», ya da botanikle ilgili (örneğin, ağaç, çimen, asma) ve zooloji ile ilgili (örneğin, balık, kuş, yılan) yaşam biçimlerinin yaygın olarak bilinen terimleridir. Renk terimlerinin doğal diller içerisine evrensel sıralaması, insanın renk görmesiyle ilgili süreçlerin fizyolojisi ve fiziğinin doğrudan bir sonucu gibi görülebilirse de, biyolojik yaşam biçimlerinin evrensel sıraları aynı şekilde zor açıklanabilir. Sonuç olarak bu bulgular, kişiliğin dili gibi diğer alanlardaki evrensellik arayışı için de itici bir güç sağlamaktadır.

B. Türkiye ile devam eden bir bağ

Ben İstanbul'dan ayrıldıktan hemen sonra, çevirmenim de ayrıldı ve şimdi Michigan Üniversitesinde örgüt psikolojisi alanında doktora sonrası çalışmasına devam ediyor. Daha önce de belirttiğim gibi, onun Amerika'da bir programa katılabilmesi için referans mektubunu ben yazmıştım ve çalışmasını bitirdikten sonra Türkiye'ye dönerek Türkiye'deki psikolojinin öncülerinden biri olacağını umut ediyordum.

Ancak, Türkiye hakkındaki romantik hayallerimin aksine, çevirmenim Amerika'da kaldı. Onun burada elde ettiği başarı bana heyecan verici geliyor ve onunla gurur duyuyorum. Yine de Türk Psikolojisinin içeriğini ve yö-

nünü etkileme fırsatının kaybından duyduğum üzüntü için beni suçlayabirmisiniz ?

Epilog

Hiç bir şey asla kayıp değildir, Türkiye, bana son zamanlarda yazdığına göre, eski çevirmenimin aklından hiç çıkmıyormuş. Ülkesini terk ettiği için duyduğu yoğun suçluluk, kocasının bazı geri dönüş olanakları aramasına hız vermiş, Kimbilir ? O, hala «Türk Psikolojisinin önemli bir lideri» olabilir.

Ancak bu arada, size bir öneride bulunabilirmiyim ? Onun gibi başkaları da olmalı. Dışarıya gitmiş, aile sorumlulukları dolayısıyla ülkesiyle bağlantısı kesilmiş küçük bir Türk Psikologları kadrosu bulunmalı. Başka ülkelerde yerleşmiş bu kişiler Türkiye için ideal konuk öğretim üyeleri olamazlar mı ? Eğer onlara seyahat fonları sağlanırsa, bir çoğunun Türkiye'ye bir aylığına, bir yazlığına veya bir yıllığına dönme fırsatı üzerine atılacaklarından hiç kuşum yok.

Hatta belki de ilk Türk Fulbright profesörleri olarak...

KAYNAKLAR

Chaplin, W.F., and Goldberg, L.R. A failure to replicate the Bem and Allen study of individual differences in cross-situational consistency. *Journal of Personality and Social Psychology*, Baskıda.

Chaplin, W.F., and Goldberg, L.R. On the distinction between states and traits. Baskıda.

Goldberg, L.R. Language and personality : Toward a taxonomy of trait descriptive terms. *İstanbul Üniversitesi Tercübi Psikoloji Çalışmaları (Istanbul Studies in Experimental Psychology)*, 1976, 12, 1 - 23.

Goldberg, L.R. What if we administered the «wrong» inventory? The prediction of scores on Personality Research Form scales from those on the California Psychological Inventory, and vice versa. *Applied Psychological Measurement*, 1977, 1, 339 - 354.

Goldberg, L.R. The differential attribution of trait-descriptive terms to oneself as compared to well-liked, neutral, and disliked others : A psychometric analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1978, 36, 1012 - 1028. (a)

Goldberg, L.R. The reliability of reliability : The generality and correlates of intra-individual consistency in responses to structured personality inventories. *Applied Psychological Measurement*. 1978, 2, 269-291. (b)

Goldberg, L.R. A general scheme for the analytic decomposition of objective test scores : Illustrative demonstrations using the Rod-and-Frame Test and the Muller-Lyer Illusion. *Journal of Research in Personality*, 1979, 13, 245 - 265.

Goldberg, L.R. Unconfounding situational attributions from uncertain, neutral, and ambiguous ones : A Psychometric analysis of descriptions of oneself and various types of others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1981, 41, 517.

Goldberg, L.R. Language and individual differences : The search for universals in personality lexicons, In L. Wheeler (ed.), *Review of Personality and Social Psychology* (Vol, 2). Beverly Hills, Calif. : Sage Publications, 1981. Pp. 141. 165. (b)

Goldberg, L.R. From Ace to Zombie : Some explorations in the language

- of personality. In C. D. Spielberger and J.N. Butcher (Eds.), *Advances in Personality Assessment (Vol. 1)*. Hillsdale, N.J. ; Lawrence Erlbaum, 1982, Pp. 203 - 204.
- Goldberg, L.R., and Kilkowski, J.M. The prediction of semantic consistency in self descriptions: Characteristics of persons and of terms that affect the consistency of responses to synonym and antonym pairs. *Journal of Personality and Social Psychology*, baskıda.
- Goldberg, L.R., Norman, W.T., and Schwartz, E. The Comparative validity of questionnaire data (16PF scales) and objective test data (O-A Battery) in predicting five peer-rating criteria. *Applied Psychological Measurement*, 1980, 4, 183 - 194.
- Hampson, S.E., John, O.P., and Goldberg, L.R. Personality traits as semantic categories : A research proposal. Unpublished report : Institute for the Measurement of Personality. June, 1983.
- John, O.P., Goldberg, L.R., and Angleitner, A. Better than the alphabet : Taxonomies of personality-descriptive terms in English, Dutch, and German. In H. Bonarius, G. Van Heck, and N. Smid (Eds.) *Personality Psychology in Europe : Theoretical and Empirical Developments*. Lisse : Swets and Zeitlinger, 1984. Pp. 83 - 100.
- Ramanaiah, N.V., and Goldberg, L.R. Stylistic components of human judgement : The generality of individual differences. *Applied Psychological Measurement*, 1977, 2, 23 - 39.

BİR DEMET GÜL *

Kenneth D. Feigenbaum
Alexandria Toplum Ruh Sağlığı merkezi

Dün, bugün, dün ve bugün arasındaki zaman...
Dün hakkındaki anılarımızı bugün söyletir.

Bellek denilen olayın kış ortasında gül toplama gücü olduğu söylenir. Ben de Türkiye'de bir demet gül topladım... Türkiye'yi ve özellikle Türk Psikologlarının oluşturduğu toplumu çok iyi hatırlıyorum. Türkiye'de insanlar birbirleri için önemliydi; geleceğe umutla bakıyor, çağdaşlaşmaya ve kalkınmaya adeta tapıyorlardı. Türk meslektaşlarının arasında sürekli olarak entellektüel bir merak vardı. Türkiye'de insanlar birbirlerine zaman ayırıyor ve birbirleriyle konuşuyorlardı.

Bilindiği gibi toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri için ulusal mitler yaratmaya gereksinimleri vardır. Aynı şekilde insanların içinde buldukları durumları açıklayabilmek için kendileri hakkında mitler yaratmaya gereksinimleri vardır. Türkiye benim kendim hakkımda yarattığım mitlerin sağlandığı bir yer oldu. Örneğin, kendimi hep büyük bir fatih gibi hissedirim. Uludağ'ın doruğuna tırmandığımda kendimi büyük bir fatih gibi hissettim. Kurt Levin «En iyi teori, en kolaylıkla uygulanabilir.» der. Ben de uygulamaya aşık bir insan olarak bu cümlenin ne denli doğru bir cümle olduğuna bir kez daha Türkiye'de tanık oldum.

Türkiye'den ayrıldıktan sonra, Antioch Üniversitesi'nde dekan yardımcılığı, bürokratik bir kuruluştaki program

geliştiricisi ve bir ruh sağlığı merkezinde klinisyen olarak görev yaptım.

Antioch Üniversitesi'nde dekan yardımcılığı yaptığım sırada, bu üniversitede İnsan Ekoloji Merkezi'nin yaşatılması konusunda bir savaşım verilmekteydi. Ne yazık ki, tüm çabalarımıza karşın, bu merkezin yaşatılması konusunda verdiğimiz savaşımızı kaybettik. Daha sonra 1980-1982 yılları arasında Üniversitemden izin alarak, İşçi Bulma Kurumu'nda müdür yardımcısı olarak çalıştım. Bu görevdeyken 16-22 yaşları arasındaki gençlerin temel yaşam becerilerini kazanabilmeleri konusunda danışmanlık yaptım. Bu arada çeşitli İşçi Bulma Kurumlarını ziyaret ettim. Bu ziyaretlerde etkili bir danışmanlık programının gençler için ne denli yararlı olabileceğini bir kez daha kavradım. Yine bu ziyaretlerin birinde iki İsrail'li profesörle, Moshe ve Sara Smilansky ile tanışma olanağını elde ettim. Az gelişmiş ülkelerden gelen ve bu ülkelerin tutum, değer ve becerilerine sahip kişilerin, batı kültürüne uyumlarını kolaylaştırabilmek amacıyla Smilansky'lerin geliştirdiği toplumsallaştırma programına katkıda buldum. Bu arada belirtmekte yarar görüyorum : kırsal kesimden şehirlere göç eden Türklerin, büyük şehir hayatına uyumlarını kolaylaştırabilmek için söz konusu bu programdan yararlanabileceğini sanıyorum.

* Bu yazı Ali Uzunöz tarafından çevrilmiştir.

1983 Eylül'ünden bu yana Alexandria Toplum Ruh Sağlığı Merkezi'nde klinik psikolog olarak çalışmaktayım. Bu arada, Virginia Üniversitesi'nin Adli Psikoloji programını bitirdim. Bunun doğal bir sonucu olarakta Alexandria Hapishanesi'ndeki tutuklulara psikolojik hizmetler vermeye çalışıyorum. Bu iş nedeniyle, bazan zamanımın büyük bir bölümünü adliye koridorlarında geçirdiğim oluyor.

Araştırma yapmayı da bırakmış değilim. Araştırmalarımın büyük bir bölümü otobiyografi ve çocukluk anıları ile ilgili. Meslekdaşım Rahn Bruhn ile birlikte tedavisel açıdan suç işlemiş kişilerin çocukluk anılarından nasıl yararlanılabileceğini araştırmaya çalışıyoruz. Rahn, suç işlemeye yatkın kişilerin tanımlanmasında çocukluk anılarının çok faydalı olabileceğini gösterdi. Ayrıca Rahn ile birlikte cinsel tecavüze uğramış yetişkin kişilerin çocukluk anıları ile ilgili veriler topluyor ve Freud'un çocukluk anılarıyla ilgili görüşlerini yeniden yorumlamaya çalışıyoruz. Bu amaçla George Kelly'nin «Kişisel kurultular» (personal constructs) kuramını gözden geçiriyoruz.

Türk meslekdaşlarımdan suçlu çocuklar konusuna ilgi duyanlar ve bu konuda kültürler arası araştırma yapmayı isteyenler varsa, bizim olayı nasıl tanımladığımız ve analiz yöntemlerimiz konusunda bilgi vermeye hazırız. Ayrıca, tedavisel açıdan çocukluk anılarından nasıl yararlanılabileceği konusunda fikirlerinizi ve kuramsal görüşlerinizi bize yazarsanız çok seviniriz.

Türkiye'de ve A.B.D.'deki psikoloji ve psikolog olmak konusunda da bazı genellemeler yapmak istiyorum.

Bence, Türkiye'de bir psikoloğun psikolog olarak kimliğini koruması Amerika'dakinden daha kolaydır. Bu-

nun en önemli nedenlerinden birisi şudur: Türkiye'de psikologlar elit bir gruba oluşturmaktadırlar. Bu durum bir psikoloğun psikolog olarak kimliğini koruyabilmesi için önemli bir etkidir. Oysa Amerika'da kişiler genellikle «Ha, o chovrelet marka arabayı kullanan adam mı» diye tanımlanır. Siz bu şekilde tanımlansaydınız kendinizi nasıl hissederdiniz? Bildiğimiz gibi psikologlar ve genellikle akademisyenler doktora programlarını bitirdikleri programlarla kendilerini özdeşleştirirler. Bunun en önemli nedeni, doktora programlarını bitirdikleri okulların eğitimlerini en iyi şekilde simgelemesinden değil, doktora programlarının daha çok elit bir zümreyi yansıttasındandır. Bu açıdan da bakıldığında Türkiye'de bir psikoloğun psikolog olarak biricikliğini koruması Amerika'dakinden daha kolaydır.

Türkiye'de bir psikolog olmak demek yalnızca elit bir grubun üyesi olmak demek değil, aynı zamanda kendine özgü saygınlığı, karşılıklı ilişkileri olan küçük bir toplumun üyesi olmak demektir. Oysa Amerika'da bir psikolog bu tür bir toplumun üyesi değildir. Amerika'da bir psikoloğun rolü toplumdaki diğer rollerinden kesin sınırlarla ayrılmıştır. Türkiye'de ise, bir psikoloğun rolü toplumdaki diğer rolleri ile iç içe geçmiş bir bütündür. İyi veya kötü olsun, Türkiye'de insanlar birlikte konuşabilmek, gülebilmek, üzülebilmek için birbirlerine zaman ayırmakta ve günler ortak bir paylaşım içinde geçmektedir.

Kuşkusuz, Türkiye hakkında idealist bir imge yarattığının farkındayım. Ne yazık ki, Amerika'da da olduğu gibi, Türkiye'de de psikologların rolleri, toplumdaki diğer rollerinden gittikçe kopmaya başlamıştır. Özellikle A.B.D.'de psikologlar aşırı ölçüde uzman-

laşmışlardır. A.P.A.'de (Amerikan Psikologlar Derneği'nde) birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmış ve aralarında çok az etkileşim bulunan çeşitli uzmanlık alanları temsil edilmektedir. Bu tür bir aşırı uzmanlaşmanın doğal bir sonucu olarak ta, araştırma ve uygulama alanları birbirinden kopmaya başlamıştır. Bugün Amerika'da binlerce araştırmanın sonuçları dosyalarda saklı kalmış ve hiç kimse bu araştırmaların sonuçlarından yararlanmamıştır. Aynı şekilde işçi bulma kurumlarında ve Alexandria Hapishanesi'nde yaptığım

araştırmalardan yararlanılacağını da sanmıyorum. Alexandria Hapishanesi'nde beş yıl önce yapılan ve bir çok önemli konuya ışık tutabileceğini sandığım bir araştırmanın sonuçlarından bir çok kimsenin haberi bile yoktur. Haberi olanlarda gerekli ilgiyi göstermemektedirler.

Türkiye'de psikoloji yalnızca akademik bir çaba olmamalı... Sizi insan davranışları hakkında elde ettiğimiz bilgileri uygulamaya dönüştürmeye davet eder, canlılığınızın ve gençliğinizin sürekli olmasını dilerim.